5. Theory and methods of physical education: [Educational edition] in 2 volumes edited by T.Yu. Krutsevich. Volume 1. Kyiv "Olympic Literature". – 392 p.

6. Khomenko I., Holovatenko O., Dudnyk I. (2024). The influence of extracurricular activities in a rural small-sized school on the physical development of students. Science and Education, №. 2. P.47-53.плектній школі на фізичний розвиток учнів. Science and Education, № 2, 2024. С.47-53.

7. Lavrentiev O., Marchenko K., Domin V., Khomenko V. (2023). Physical activity formation by means of dance sport. Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports): Sb. scientific works / Ed. O. V. Tymoshenko. - K.: Publishing house of State Mykhailo Drahomanov University,. -Issue 3(161) 23. S.28-34.

8. Pavlyuk T. G. (2019). Extracurricular and extracurricular forms of physical education of students. Bilogorodka 2019 - Brochure. 70 p. https://naurok.com.ua/broshura-pozashkilni-ta-pozaklasni-formi-fizichnogo-vihovannya-uchniv-186712.html

DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.01(200).25
УДК 373.3/.5.015.3:159.952.13]:796

Лисенко Людмила Леонідівна
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри педагогіки, психології та методики фізичного виховання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів
ORCID https://orsid.org/ 0000-0002-3629-3840
Вітченко Альона Миколаївна
кандидатка педагогічних наук,
старша викладачка кафедри педагогіки, психології та методики фізичного виховання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів
ORCID https://orsid.org/0000-0003-0318-4880
Забіяка Олександр Олександрович
бакалавр середньої освіти (Фізична культура)
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ СТИМУЛЮВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Стаття присвячена теоретичному і експериментальному обґрунтуванню педагогічної технології стимулювання пізнавальної активності школярів на уроках фізичної культури. Встановлено, що сучасні умови освіти вимагають від школярів прояву в процесі фізичного виховання високої активності, як в руховій діяльності, так і пізнавальній. Педагогічна технологія включає систему прийомів, методів та форм організації освітнього процесу, спрямованих на підвищення інтересу до фізичної культури та активну участь школярів у навчальній діяльності. Обґрунтована педагогічна технологія базується на використанні проблемних завдань, пізнавальних ігор, дослідницької діяльності, а також елементів самостійного вибору й рефлексії та спрямована на інтеграцію пізнавальних і рухових компонентів у межах уроку фізичної культури. Експериментальні дані проведеного послідовного педагогічного експерименту засвідчили позитивну динаміку в усіх компонентах пізнавальної активності школярів: підвищення мотивації, активності, ініціативності, здатності до співпраці, формування реалістичної самооцінки.

Ключові слова: *школярі, фізична культура, Нова українська школа, пізнавальна активність, педагогічна технологія.*

Lysenko Lyudmila, Vitchenko Alona, Zabiyaka Oleksandr. Pedagogical technology for stimulating cognitive activity of schoolchildren in physical education lessons.

The article is devoted to the theoretical and experimental substantiation of a pedagogical technology aimed at stimulating *cognitive activity of schoolchildren in physical education lessons. It has been established that modern educational conditions require schoolchildren to demonstrate high activity in the process of physical education, both in motor and cognitive activity. Pedagogical technology includes a system of techniques, methods, and forms of organizing the educational process aimed at increasing interest in physical culture and the active participation of schoolchildren in educational activities. The substantiated pedagogical technology is based on the use of problem tasks, cognitive games, research activities, as well as elements of independent choice and reflection and is aimed at integrating cognitive and motor components within the physical education lesson. Experimental data from the conducted sequential pedagogical experiment showed positive dynamics in the components of cognitive activity of schoolchildren: according to the motivational component, the number of schoolchildren with the motive of cognitive activity increased by 14.3%; according to the effective-practical one, the number of students with the motive of achieving success (by 13.5%), activity (by 24%), initiative (26%), ability to cooperate (22%) increased; according to the reflective one, the total number of students with adequate self-esteem*

increased to 65%, the share of students with overestimated self-esteem decreased to 20%, and underestimated self-esteem decreased to 15%.

Keywords: *schoolchildren, physical education, New Ukrainian School, cognitive activity*, *pedagogical technology.*

Постановка проблеми. Проблема стимулювання пізнавальної активності школярів набуває особливої актуальності в умовах реформування освіти в Україні та в контексті реалізації парадигми Нової української школи [7]. Сучасні умови освіти вимагають від учнів прояву в процесі фізичного виховання високої активності, як в руховій діяльності, так і пізнавальній [1; 3; 9].

Нині в системі фізичного виховання спостерігається проблемна ситуація. Вона визначається прагненням до підвищення рівня всебічного розвитку особистості, а також недооцінкою фахівцями взаємообумовленості та взаємозв'язку розвитку психічних якостей і рухових функцій у процесі занять фізичними вправами. Це зумовлює необхідність перетворень у методиці проведення уроку фізичної культури. Такі зміни мають ґрунтуватися на якісно новій інтегративній парадигмі, що відображає єдність та узгодженість рухової й інтелектуальної складової, а також на основі нових підходів до інтеграції цих компонентів.

Аналіз літературних джерел. Проблема розвитку пізнавальної активності школярів на уроках фізичної культури є актуальною, оскільки ця якість відіграє значну роль у розвитку особистості школяра. Цій темі присвячено велику кількість досліджень у теорії та методиці фізичного виховання [1; 3; 9; 11]. Однак у практиці цей аспект не досить ефективно реалізується, недостатньо обґрунтовані шляхи розвитку пізнавальної активності школярів на уроках фізичної культури.

Результати теоретичного аналізу проблеми [1; 5; 9] засвідчують, що ключовими умовами підвищення пізнавальної активності учнів є поява у них пізнавальних мотивів та пізнавального інтересу, адже мотивація й інтерес є спонукаючим чинником для виникнення активності. Пізнавальна активність учнів на уроках фізичної культури може бути сформована за умови організації цілеспрямованого, системного, інноваційного освітнього процесу, об'єднаного спільною метою – формування пізнавальної активності задля якісної сформованості фізичної культури особистості.

Останніми роками сформувалися нові тенденції у сучасних підходах до організації і проведення уроку фізичної культури [2; 10] та діапазону використання різноманітного дидактичного компендіуму інноваційного характеру [4; 6; 8; 11], що зумовило суперечності між: можливостями змістової та процесуальної складових навчального предмету «фізична культура» для розвитку пізнавальної активності та відсутністю узагальненої педагогічної технології щодо реалізації інновацій в напряму стимулювання пізнавальної активності учнів в процесі занять фізичними вправами.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності педагогічної технології стимулювання пізнавальної активності школярів на уроках фізичної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уроки фізичної культури традиційно сприймаються як простір для розвитку фізичних якостей та зміцнення здоров'я. Проте сучасна освіта висуває нові вимоги: учні мають бути не просто виконавцями фізичних вправ, але й активними учасниками освітнього процесу, які усвідомлюють мету занять, розуміють принципи рухової діяльності та прагнуть до саморозвитку.

Пі**знавальна активність школярів на уроках фізичної культури** – це внутрішньо вмотивований і цілеспрямований процес залучення їх до осмисленої фізкультурно-оздоровчої діяльності, що виявляється в зацікавленості навчальним матеріалом, прагненні зрозуміти принципи виконання фізичних вправ, свідомій участі в ігрових і практичних завданнях, а також у здатності до самоаналізу та ініціативного застосування знань про здоров'я і рухову активність у повсякденному житті.

Пізнавальна активність на уроках фізичної культури формується не лише через рухову діяльність, а й через осмислену, інтелектуально збагачену участь учнів. Комплексне застосування методичних підходів – від проблемного навчання до рефлексії, дозволяє зробити уроки фізичної культури ефективними для розвитку фізичної культури особистості.

На основі аналізу сучасної навчально-методичної літератури й узагальнення досвіду вчителів фізичної культури, нами було обґрунтовано та розроблено педагогічну технологію стимулювання пізнавальної активності школярів. Метою розробленої педагогічної технології є формування пізнавальної активності учнів середнього шкільного віку через використання пізнавальних методів і засобів у структурі уроків фізичної культури, що забезпечують усвідомлену участь школярів в освітньому процесі. Концепція побудови даної технології полягає у створенні передумов для стимулювання внутрішньої мотивації школярів до занять фізичними вправами шляхом єдності фізичного та розумового розвитку.

Провідною ідеєю реалізації нашої педагогічної технології є поєднання рухової діяльності з інтелектуальними завданнями, спрямованими на осмислене виконання фізичних вправ, розуміння їх користі для здоров'я та гармонійного розвитку. Основними засобами реалізації педагогічної технології є варіативне використання різноманітних засобів адаптованих до вікових особливостей учнів середнього шкільного віку (табл. 1).

Таблиця 1

Засоби стимулювання пізнавальної активності учнів середнього шкільного віку на уроках фізичної культури

Засіб	Варіанти завдань
Пізнавальні завдання у структурі уроку	– Розминка з елементами вікторини (запитання на знання анатомії, фізіології, техніки рухів, виду спорту, спортсменів тощо); – Завдання типу «чому?», «для чого?»;

	– Сінквейн
Інформаційно-логічні картки та інфографіка	– Самостійне вивчення карток перед виконанням вправ; – Асоціативні картки; – Підбір правильних відповідностей
Інтерактивні форми взаємодії	– Робота в парах («поясни партнеру»); – Мозковий штурм на тему «Що впливає на витривалість?» «Як дихати під час бігу?», «Яка техніка безпечного приземлення після стрибка?»; – Навчання через рольові ігри
Мультимедійні та цифрові засоби навчання	– Перегляд навчальних відео (аналіз техніки руху); – Використання мобільних додатків для самоконтролю ЧСС, рухової активності
Пошуково-дослідницькі завдання	– Проведення простих тестів на визначення та контролю рівня розвитку гнучкості, координаційних здібностей; – Складання міні-звітів про вплив уроку фізичної культури на самопочуття; – Квест-уроки; – Поєднання рухової активності з проблемними ситуаціями (наприклад, знаходження оптимальної стратегії у грі, самостійний аналіз технічних помилок)
Рефлексивні методи	– Вправа «мікрофон» – враження після уроку; – Щоденник фізичного самопочуття; – Вправа «Світлофор»; – Рефлексивна мішень; – Сходинки успіху
Проєктна діяльність (міні-дослідження)	– Проєкти типу «Як змінюється тіло під час навантаження»; – Ведення інфографіки або постера на тему здорового способу життя

Для виявлення рівня сформованості пізнавальної активності учнів середнього шкільного віку нами визначено критерії, показники та методики дослідження (табл. 2) та організовано й проведено послідовний педагогічний експеримент з метою визначення ефективності впровадження розробленої педагогічної технології стимулювання пізнавальної активності учнів середнього шкільного віку в процесі занять фізичними вправами.

Таблиця 2

Критерії, показники та методики дослідження пізнавальної активності

Критерії	**Показники**	**Методики дослідження**
Мотиваційний	Мотив навчальної діяльності	Методика визначення мотивів навчальної діяльності учнів (Б. Пашнєв)
Дієво-практичний	Інтегральний показник пізнавальної активності	Методика визначення пізнавальної активності учнів (Б. Пашнєв)
	Структурні компоненти пізнавальної діяльності (активність на уроці, уважність, ініціативність, пізнавальний інтерес, творче мислення, здатність співпрацювати в парах/групі)	Експертна оцінка сформованості компонентів пізнавальної активності (спостереження під час уроків фізичної культури, аналіз результатів предметно-перетворювальної діяльності (складання комплексів вправ, презентація проєктів, виконання різноманітних творчих завдань на уроці тощо)
Рефлексивний	Адекватність самооцінки	Різниця між показником самооцінки учня (за допомогою методики «сходинки успіху») та експертною оцінкою

Формування пізнавальної активності особистості не може бути ефективним без задіяння особистісної мотиваційної сфери, основними складовими якої є потреби, інтерес, мотиви та цілі. Важливу роль у формуванні пізнавальної активності школярів відіграє мотиваційна сфера особистості, яка складається з певних стимулів. Позитивна мотивація справляє безпосередній кореляційний вплив на активність пізнавальної діяльності учнів.

Експериментальні данні отримані в результаті дослідження рівня навчальної мотивації школярів дозволяють спостерігати переструктурування прояву мотивів впродовж експерименту (рис.1)

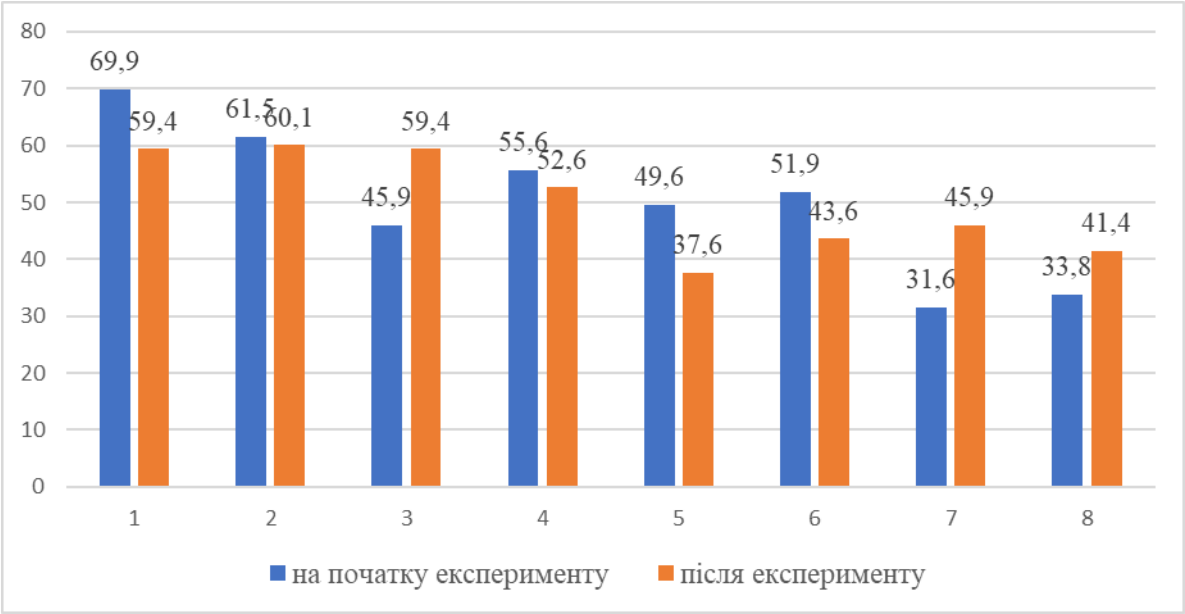

Рис. 1 Переструктурування прояву мотивів навчальної діяльності учнів середнього шкільного віку впродовж експерименту, %

Примітка: 1 – мотив зовнішнього примусу з метою уникнення покарання; 2 – мотив престижу; 3 – мотив досягнення успіху; 4 – мотив орієнтації на соціально залежну поведінку; 5 – мотив матеріального благополуччя; 6 – соціально-орієнтований мотив (мотив боргу і відповідальності); 7 – пізнавальний мотив (знання як мета розвитку особи); 8 – мотив одержання інформації (знання як засіб самоствердження)

Експериментальні дані, отримані в результаті дослідження навчальної мотивації школярів дозволили виявити, шо на початку експерименту учні середнього шкільного віку, керуються здебільшого мотивом зовнішнього примусу й уникнення покарання (69,9,5%) або мотивом престижу (61,5 %) і 55,6% – мотив орієнтації на соціально залежну поведінку. Лише для 31,6% школярів у процесі навчання важливим є пізнавальний мотив.

Після впровадження педагогічної технології стимулювання пізнавальної активності школярів у процесі фізичного виховання відбулися позитивні зрушення прояву пізнавального мотиву (збільшення кількості учнів на 14,3%), мотиву досягнення успіху на 13,5%. На наш погляд, впровадження в урок фізичної культури активних методів навчання, рефлексивних технологій та створення проблемних ситуацій сприяло прояву самостійності учнів в реалізації певних завдань, що в свою чергу позитивно вплинуло на прояв мотиву успіху та пізнавальної активності.

Надмірне використання зовнішніх стимулів може пригнічувати інтерес до самого навчання, нами отримано данні – зменшення на 10,5% мотиву «зовнішнього примусу з метою уникнення покарання» і це є позитивною ознакою ефективності реалізації нашої педагогічної технології. Адже, зовнішня мотивація часто створює атмосферу конкуренції замість співпраці, а головне завдання сучасного уроку фізичної культури – створити умови для формування внутрішньої мотивації учнів.

Результати експертної оцінки сформованості компонентів пізнавальної активності учнів середнього шкільного віку в процесі фізичного виховання представлено в таблиці 3.

Таблиця 3

Показники розвитку структурних показників дієво-практичного компоненту пізнавальної активності учнів середнього шкільного віку на уроках фізичної культури, в балах

	Показники	**на початку експерименту**	**після експерименту**	Δ
1.	Активність на уроці (самостійне виконання рухових завдань, без нагадування, зацікавленість)	2,8	4,0	+1,2
2.	Уважність	2,2	2,3	+0,1
3.	Ініціативність (ініціатива у практичній діяльності)	2,6	3,9	+1,3
4.	Пізнавальний інтерес	2,5	3,6	+1,1
5.	Творче мислення	2,3	3,0	+0,7
6.	Здатність співпрацювати в парах/групі	2,8	3,9	+1,1

Порівняльний аналіз результатів експертного оцінювання на початковому та на завершальному етапах педагогічного експерименту виявив виражені позитивні зміни в показниках сформованості пізнавальної активності впродовж навчального року: активність на уроці на 24%; ініціативність – на 26%; здатність співпрацювати в парах та пізнавальний інтерес на 22%; творче мислення на 14% та уважність – на 2%

Загальна тенденція свідчить про істотне покращення майже всіх показників пізнавальної активності після впровадження педагогічної технології симулювання пізнавальної активності учнів на уроках фізичної культури. Найбільш виражений приріст спостерігається в показниках: ініціативності у практичній діяльності (+1,3), активності на уроці (+1,2), пізнавального інтересу та здатності до співпраці (+1,1).

Слід зауважити на позитивних змінах показника «пізнавальний інтерес», який виступає провідним мотивуючим чинником, що стимулює учня до активного, усвідомленого і цілеспрямованого включення у процес засвоєння знань, умінь і навичок, пов'язаних із фізичною культурою. Його наявність сприяє не лише підвищенню ефективності навчальної діяльності на уроках фізичної культури, а й формуванню внутрішньої потреби у самовдосконаленні та збереженні здоров'я.

Пізнавальний інтерес виступає ключовою умовою для перетворення фізичної культури з обов'язкової навчальної дисципліни у стійку життєву потребу, що є важливою характеристикою фізично вихованої, здорової і соціально активної особистості.

Здатність до співпраці – це важлива соціально-комунікативна якість, яка набуває особливого значення в умовах освітнього процесу. Її розвиток тісно пов'язаний із пізнавальною активністю учнів і створює сприятливе середовище для формування фізичної культури особистості, саме тому нами у педагогічній технології були впроваджені квест технології, інтерактивні вправи.

Отже, здатність до співпраці на уроках фізичної культури виступає каталізатором пізнавальної активності, адже вона стимулює інтерес до рухової діяльності, розвиває мислення, ініціативу, комунікацію і сприяє більш глибокому засвоєнню знань та навичок. Вона є ключовим чинником не лише ефективного навчання, а й гармонійного розвитку особистості учня.

Помірний приріст має показник творчого мислення (+0,7), що свідчить про розвиток елементів креативності в умовах фізкультурно-пізнавальної діяльності. Без розвитку творчого мислення пізнавальна діяльність учня ризикує залишитися репродуктивною, рутинною й формальною. Саме через творчу активність формуються такі риси, як гнучкість мислення, самостійність і здатність до саморозвитку. У фізичному вихованні творче мислення виявляється у: самостійному комбінуванні рухів; створенні нових ігрових або спортивних ситуацій; пошуку оптимальних шляхів виконання фізичних вправ; вирішенні нестандартних тактичних завдань у грі.

Загалом, у процесі експерименту спостерігається зміцнення ключових складових пізнавальної активності**,** що відображає формування в учнів більш активної, свідомої й самостійної позиції в освітній діяльності на уроках фізичної культури.

Результати експериментального дослідження щодо визначення інтегрального показника пізнавальної активності, проведеного за методикою В. Пашнєва, представлені на рис. 2

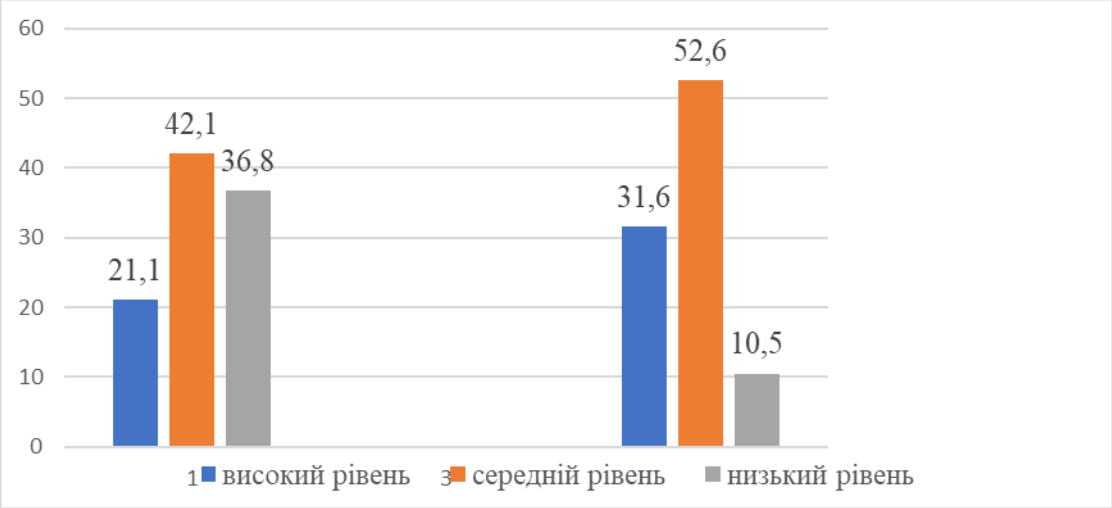

Рис. 2 Динаміка сформованості пізнавальної активності учнів середнього шкільного віку на етапах педагогічного експерименту, %

Примітка: 1-на початку експерименту; 3- після експерименту

Аналіз динаміки змін пізнавальної активності школярів свідчить про позитивний вплив запропонованої педагогічної технології стимулювання пізнавальної активності учнів середнього шкільного віку на уроках фізичної культури. На початку експерименту лише 21,1% учнів мали високий рівень пізнавальної активності. Після впровадження авторської педагогічної технології зріс до 31,6%, що свідчить про позитивну динаміку.

Більш відчутні зміни простежуються у зменшенні частки учнів із низьким рівнем пізнавальної активності – з 36,8% на початку експерименту до 10,5% після його завершення. Водночас спостерігається зростання кількості учнів із середнім рівнем активності на 10,5%, що вказує на загальне покращення пізнавального залучення.

Окрім кількісних змін, в процесі індивідуальних бесід з учнями та під час педагогічних спостережень виявлено позитивні зрушення в емоційно-мотиваційній сфері школярів. Зокрема: зросла зацікавленість у фізичних вправах; виявлено потребу у свідомому фізичному вдосконаленні; учні зазначали, що важливим для них є застосування інноваційних методів навчання; підкреслено роль учителя фізичної культури як фасилітатора командної взаємодії та розвитку ключових компетентностей, потрібних у реальному житті.

Отримані результати демонструють позитивні тенденції у розвитку пізнавальної активності учнів середнього шкільного віку внаслідок впровадження нашої авторської технології на уроках фізичної культури. Однак, попри наявні зміни, статистична достовірність цих результатів потребує подальшого підтвердження.

Однією з ключових складових пізнавальної активності є *рефлексивний компонент*, який виконує важливу роль в освітньому процесі. У рамках дослідження одним із важливих індикаторів ефективності впровадженої педагогічної технології стало визначення адекватності самооцінки учнів. Під адекватністю самооцінки ми розуміємо ступінь відповідності між власним сприйняттям учнем своєї діяльності на уроці фізичної культури та зовнішньою експертною оцінкою, яку надавав учитель фізичної культури.

Адекватність самооцінки визначалась як рівень відповідності між власною оцінкою учня (за допомогою методики «сходинки успіху») та експертною оцінкою вчителя фізичної культури. Чим меншою була різниця між цими показниками, тим вищим вважався рівень адекватності самооцінки. Нижче подано аналіз змін показника адекватності самооцінки учнів середнього шкільного віку (рис.3).

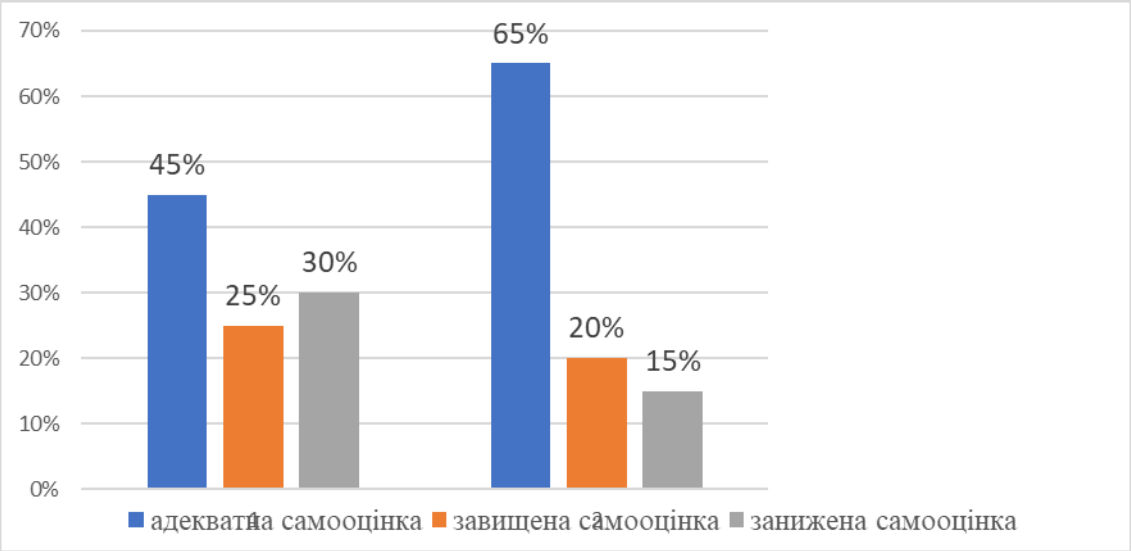

Рис. 3 Динаміка змін показника адекватності самооцінки учнів середнього шкільного віку на уроках фізичної культури, %

Примітка: 1 - на початку експерименту; 2 - після експерименту

На початку дослідження 55% учнів мали неадекватну самооцінку: 25% – завищену, 30% – занижену. Лише 45% учнів демонстрували адекватну самооцінку, що свідчить про потребу в корекції самооцінкових уявлень для покращення мотивації і навчальної діяльності.

Після застосування спеціальної педагогічної технології кількість учнів із адекватною самооцінкою зросла до 65%. Частка учнів із завищеною самооцінкою знизилась до 20%, а заниженою – до 15%. Це свідчить про позитивну динаміку у формуванні адекватної самооцінки, яка відповідає реальним можливостям і досягненням учнів. Зменшення розбіжності між цими оцінками після впровадження педагогічної технології стимулювання пізнавальної активності розглядається як позитивний результат формування навичок самоаналізу та рефлексії.

Отже, комплексна дія фізичних вправ, інтелектуального навантаження та організаційно-педагогічних умов забезпечує стійкий позитивний вплив на низку ключових освітніх результатів, зокрема розвитку пізнавальної активності школярів.

Висновки. Визначено, що пізнавальна активність є важливою складовою особистісного розвитку школяра, яка проявляється у зацікавленості, ініціативності, прагненні до пізнання нового й осмислення навчального матеріалу. В умовах Нової української школи розвиток пізнавальної активності вимагає інтеграції інтелектуального й рухового компонентів освітнього процесу, що створює необхідність оновлення методичних підходів у фізичному вихованні.

Обґрунтована та впроваджена педагогічна технологія стимулювання пізнавальної активності школярів в процесі занять фізичними вправами, яка поєднує елементи проблемного навчання, пізнавальних ігор, дослідницької діяльності та рефлексії, продемонструвала ефективність.

Разом із тим, попри позитивну динаміку отриманих показників, статистична достовірність результатів потребує додаткової емпірічної перевірки та підтвердження, що є перспективою подальших наших досліджень.

Література

1. Авраменко Н., Забіяка О., Мишко В. Стимулювання пізнавальної активності учнів на уроці фізичної культури. *Research Work in the System of Training Teachers in Technological Fields: Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference* (Berlin, Germany, January 15–17, 2024). Berlin, 2024. P. 227–229.
2. Вітченко А., Воєділова О., Лисенко Л. Особливості впровадження модельної навчальної програми з фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. 2024. Вип. 25 (181). С.16-23.
3. Вознюк Т., Дідик Н. Педагогічна технологія активізації пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках фізичної культури. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. 2019. № 2. С. 5–16.
4. Качан О. А., Пристинський В. М., Коломоєць Г. А., Онішкевич О. М. Цікава фізкультура в закладах загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Слов'янськ : ДДПУ, 2022. 163 с.
5. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. Харків : ОВС, 2000. 164 с.
6. Москаленко Н. В., Сидорчук Т. В., Решетилова В. М., Яковенко А. В. Інновації у фізичному вихованні в закладах загальної середньої освіти : навчальний посібник. Дніпро, 2022. 70 с.
7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи : метод. матеріали / за заг. ред. М. Грищенко. Київ : МОН Укр., 2016. 40 с.
8. Освітні практики та технології у фізичній культурі і спорті в умовах сучасних викликів : монографія / за ред. В.М. Пристинського, Т.М. Пристинської. Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2025. 810 с.
9. Пристинський В. М., Курисько Н. О., Пристинська Т. М., Григоренко О. І. Взаємозв'язок пізнавальної активності та розвитку мотивації до занять фізичною культурою в навчально-тренувальному процесі загальноосвітніх шкіл. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : наукове видання. Харків : ХДАДМ, 2014. № 2. С. 59-63.
10. Теорія і методика фізичного виховання : підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту : у 2 т. / за ред. Т. Ю. Круцевич. Київ : Олімпійська література, 2008. Т. 1. 391 с. ; Т. 2. 366 с.
11. Kolovelonis A., Goudas M. The effects of cognitively challenging physical activity games versus health-related fitness activities on students' executive functions and situational interest in physical education: a group-randomized controlled trial. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*. 2023. Vol. 13, No. 5. P. 796–809. https://doi.org/10.3390/ejihpe13050060

References

1. Avramenko, N., Zabiaka, O., Myshko, V. (2024). Stymuliuvannia piznavalnoi aktyvnosti uchniv na urotsi fizychnoi kultury [Stimulating students' cognitive activity in physical education lessons]. *In Research Work in the System of Training Teachers in Technological Fields: Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference* (Berlin, Germany, January 15–17, 2024) S. 227-229. [in Germany].
2. Vitchenko, A., Voiedilova, O., Lysenko, L. (2024). Osoblyvosti vprovadzhennia modelnoi navchalnoi prohramy z fizychnoi kultury [Features of implementing a model physical education curriculum]. *Visnyk Natsion‹ilnoho universytetu «Chernihivskyi kolehium» imeni T.H. Shevchenk‹i,* 25 (181). S. 16-23. [in Ukrainian].
3. Vozniuk, T., Didyk, N. (2019) Pedahohichna tekhnolohiia aktyvizatsii piznavalnoi diialnosti molodshykh shkoliariv na urokakh fizychnoi kultury. [Pedagogical technology for activating cognitive activity of younger schoolchildren in physical education lessons]. *Aktualni problemy fizychnoho vykhovannia ta metodyky sportyvnoho trenuvannia*. № 2. S. 5-16. [in Ukrainian].
4. Kachan, O.A., Prystynskyi, V.M., Kolomoiets, H.A., Onishkevych O.M. (2022) Tsikava fizkultura v zakladakh zahalnoi serednoi osvity : navchalno-metodychnyi posibnyk. [Interesting physical education in secondary education institutions: teaching and methodological manual]. Sloviansk: DDPU. 163 s. [in Ukrainian].
5. Lozova, V.I. (2000) Tsilisnyi pidkhid do formuvannia piznavalnoi aktyvnosti shkoliariv [A holistic approach to the formation of cognitive activity of schoolchildren]. Kharkiv: OVS. 164 s. [in Ukrainian].
6. Moskalenko, N.V., Sydorchuk T.V., Reshetylova V.M., Yakovenko A.V. (2022) Innovatsii u fizychnomu vykhovanni v zakladakh zahalnoi serednoi osvity [Innovations in physical education in secondary education institutions]: navchalnyi posibnyk. Dnipro. 70 s. [in Ukrainian].
7. Hryshchenko, M. (2016) Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian School. Conceptual Principles of Secondary School Reform] : metod. Materialy. Kyiv : MON Ukr. 40 s. [in Ukrainian].
8. Prystynskoho, V.M., Prystynskoi, T.M. (2025) Osvitni praktyky ta tekhnolohii u fizychnii kulturi i sporti v umovakh suchasnykh vyklykiv [Educational practices and technologies in physical education and sports in the face of modern challenges]: monohrafiia. Sloviansk : DVNZ «Donbaskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet». 810 s. [in Ukrainian].
9. Prystynskyi, V.M., Kurysko, N.O., Prystynska, T.M., Hryhorenko, O.I. (2014) Vzaiemozviazok piznavalnoi aktyvnosti ta rozvytku motyvatsii do zaniat fizychnoiu kulturoiu v navchalno-trenuvalnomu protsesi zahalnoosvitnikh shkil [The relationship between cognitive activity and the development of motivation for physical education in the educational and training process of secondary schools]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu* : naukove vydannia. Kharkiv : KhDADM. № 2. S. 59-63. [in Ukrainian].
10. Krutsevych, T.Yu. (2008) Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia [Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia] : pidruch. dlia stud. vyshch. navch. zakl. fiz. vykhovannia i sportu : u 2 t. Kyiv : Olimpiiska literatura. T. 1. 391 s.

; T. 2. 366. [in Ukrainian].

11. Kolovelonis, A., Goudas, M. (2023) The effects of cognitively challenging physical activity games versus health-related fitness activities on students' executive functions and situational interest in physical education: a group-randomized controlled trial. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*. Vol. 13, No. 5. P. 796-809. https://doi.org/10.3390/ejihpe13050060

DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.01(200).26
УДК 796.41. 796.03: 94 (477)

Лях-Породько О.О.
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
кафедра історії та теорії олімпійського спорту,
Національний університет фізичного виховання та спорту України, м. Київ
Щербашин Я.С.
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
кафедра історії та теорії олімпійського спорту,
Національний університет фізичного виховання та спорту України, м. Київ
Мартинюк О.А.
Здобувач освіти Elizabeth School of London
Лях-Породько С.О.
здобувач вищої освіти ступеня бакалавр, спеціальності А7 Фізична культура і спорт,
студент другого курсу,
Національний університет фізичного виховання та спорту України, м. Київ

ЖІНОЧИЙ КОНГРЕС У СТАНІСЛАВОВІ 1934 РОКУ ТА СПОРТ

У статті здійснено аналіз жіночого конгресу у Станіславові (нині Івано-Франківськ) у 1934 році. Конгрес відбувся у скрутний для України час. Після Першої світової війни Україна була окупована Польщею, Румунією, СРСР, Чехословаччиною. Отже й український спорт опинився в окупації. До цього варто додати геноцид окупантів над українським народом. Звісно у таких несприятливих умовах розвиток української культури, традицій, історії, спорту, тіловиховання зазнавало перешкод. Тому організація конгресу українських жінок у 1934 році мало продемонструвати цілому світу незламність українського народу. Учасниками конгресу стали українські жінки з усього світу. Засоби масової інформації детально писали про перебіг подій конгресу. Але чомусь мало інформації про легкоатлетичні змагання у програмі конгресу. Це дивно, бо жіночий спорт у світі й серед українців у цей час досягнув високого рівня розвитку. Це підтверджується тим, що змагання з легкої атлетики та виконання руханки було включено до програми конгресу. Справжнім дивом є те, що ми маємо можливість скористатися спогадами учасниці змагань. З цих спогадів ми дізнаємось про особливості організації та проведення змагань з легкої атлетики у часі конгресу 1934 року. Ці спогади є унікальними для збереження історії українського спорту й жіночого зокрема як національної пам'яті українського народу. Упродовж наступних років, відзначаючи 50, 70, 90 років руху українських жінок постійно згадується конгрес 1934 року. Водночас спортивна складова програми залишалась непоміченою. Ми зараз виправляємо цю прикру ситуацію і детально аналізуємо легкоатлетичні змагання.

Важливість й актуальність даного дослідження підтверджується сучасними викликами антиукраїнської пропаганди, а також назрілою проблемою повернення справжньої історії українського спорту, який був десятки років в окупації.

***Ключові слова**: жіночий рух, спорт, легка атлетика, Україна.*

***Lyakh-Porodko O.O., Shcherbashyn Y.S., Martyniuk O.A., Lyakh-Porodko S.O. Women's Congress in Stanislaviv in 1934 and sports.** The article analyzes the Women's Congress in Stanislaviv (now Ivano-Frankivsk) in 1934. The Congress took place at a difficult time for Ukraine. After World War I, Ukraine was occupied by Poland, Romania, the USSR, and Czechoslovakia. So Ukrainian sports also found themselves under occupation. To this should be added the genocide of the occupiers against the Ukrainian people. Of course, in such unfavorable conditions, the development of Ukrainian culture, traditions, history, sports, and physical education was hampered. Therefore, the organization of the Ukrainian Women's Congress in 1934 was to demonstrate to the whole world the indomitability of the Ukrainian people. Ukrainian women from all over the world participated in the Congress. The mass media wrote in detail about the course of the events of the Congress. But for some reason there was little information about track and field competitions in the Congress program. This is surprising, because women's sports in the world and among Ukrainians at that time reached a high level of development. This is confirmed by the fact that the athletics and rukhanka competitions were included in the congress program. A real miracle is that we have the opportunity to use the memories of a participant in the competition. From these memories we learn about the peculiarities of organizing and holding athletics competitions during the 1934 congress. These memories are unique for preserving the history of Ukrainian sports and women's sports in particular as a national memory of the Ukrainian people. In the following years, celebrating 50, 70, 90 years of the Ukrainian women's movement, the 1934 congress is constantly mentioned. At the same time, the sports component of the program remained unnoticed. We are now correcting this unfortunate situation and analyzing the athletics competitions in detail.*